

9 Czy wiecie, że w Zgierzu Ochotnicza Straż Pożarna została powołana u schyłku XIX wieku? Stało się to z inicjatywy zgierskiego fabrykanta Karola Adolfa Meyerhoffa, po wybuchu pożaru, w którym zginęła dwuletnia dziewczynka, a pięcioletni chłopiec cudem ocalał, wyskakując z okna! Pierwsza rekwizytoria mieściła się przy ul. Długiej (budynek nieistniejący). Kolejna, która znajduje się przy skrzyżowaniu ulic: 1 Maja i ks. Szczepana Rembowskiego została poświęcona 22 sierpnia 1897 roku i stoi do dziś. Co ciekawe – zgierska straż ogniowa była jedną z pierwszych w Królestwie Polskim! Budynek, który stoi do dziś – pochodzi z 1897 roku, wyróżnia go charakterystyczna czworoboczna wieża do ciągłego nadzoru, na której od 1914 roku funkcjonowała bardzo głośna syrena elektryczna. Wysokie wieże strażackie wykorzystywano również do suszenia węży strażackich, które pod koniec XIX wieku wykonywano z tkaniny bawełnianej, którą należało porządnie osuszyć. **N 51° 51' 22.45" E 19° 25' 1.8"**

10 Pokierujcie wzrok w dół drogi, którą idziecie. Widzicie kwartał z częściowo wyburzonym budynkiem? To niegdyś prężnie rozwijająca się Fabryka włókiennicza Wilhelma Fryderyka Zacherta (którego wujem był znany Wam już Jan Fryderyk Zachert). Początkowo produkcja sukna w Zgierzu miała charakter rękodzielniczy. Dopiero po kilku latach zaczęły pojawiać się manufaktury. Pierwsze przedsiębiorstwo zostało założone przez Juliusza Fryderyka Zacherta i jego bratanka Wilhelma Fryderyka. Dzięki rządowym pożyczkom zakład rozwijał się znakomicie. W najlepszym okresie zatrudnienie osiągało poziom 200 pracowników różnych specjalności: przędzalnicy, tkacze, gręplarze, folusznicy, farbiarze, postrzygacze i pracownicy administracji. Znaczną część produkowanego sukna wysyłano na wschód. Zachert słynął z produkcji tzw. sukna masłowskiego, bardzo pożądanego na rynku chińskim. Po niepowodzeniu powstania listopadowego i w wyniku nałożonych na Królestwo Polskie kar w postaci zamknięcia dalekowschodniego rynku zbytu i wysokiego cła na eksport sukna do Cesarstwa Rosyjskiego oraz rozwiązania polskiej armii, rękodzielnicze, domowe warsztaty tkackie zaczęły upadać, a część osadników wyjechała ze Zgierza. Z czasem zakłady zostały wykupione przez firmę Lorenz&Krusche.

Po drugiej wojnie światowej mieścił się tu ważny dla miasta Zakład Przemysłu Odzieżowego „ZETA”. **N 51° 51' 23.05" E 19° 25' 2.15"**

11 Czy wiecie, że trzy budynki w Mieście Tkaczy zostały przeniesione z innych lokalizacji Nowego Miasta w Zgierzu? Mowa o domach:
 - przy Rembowskiego 1, gdzie dzisiaj znajduje się biuro Parku Kulturowego Miasto Tkaczy (i nasz salon Hermannsa) oraz Cafe&Bistro „U Tkaczy” prowadzone przez PSONI Koło w Zgierzu,
 - również przy Rembowskiego 1, ale w oficynie, gdzie znajduje się Hostel Stowarzyszenia Miłośników Kultury Ludowej FOLKIER,
 - przy Narutowicza 5, gdzie mieści się galeria Muzeum Miasta Zgierza.
 Cały proces był długotrwały i w jego realizację zaangażowanych było wielu specjalistów, między innymi: architektów, konserwatorów, konstruktorów, historyków i historyków sztuki. Translokacja polegała nie tylko na samym przeniesieniu domów. Najpierw została wykonana inwentaryzacja architektoniczna. Sporządzono dokładne pomiary i rysunki domów, a także wykonano dokumentację fotograficzną. Każdy element drewnianej konstrukcji otrzymał sygnaturę. Następnie zbadano właściwości fizykochemiczne tych elementów. Niestety wiele z nich, ze względu na bardzo zły stan zachowania, nie została powtórnie użyta. Finalnie z konstrukcji domów wykorzystano około 10 % pierwotnej tkanki zabytkowej. Popatrzcie uważnie na tylną elewację frontowego domu przy ulicy Rembowskiego 1 i poszukajcie na ścianach desek z metalowymi stemplami (z oznaczeniem numerycznym). Ile sygnatur udało Wam się znaleźć? Zostały zachowane celowo, dzięki czemu przypominają o procesie translokacji. **N 51° 51' 24.17" E 19° 24' 55.08"**

Zgierz, jako miasto o średniowiecznym rodowodzie, swój największy rozwój datuje na czasy rewolucji przemysłowej w naszym regionie, ukazując zachowaną po dzień dzisiejszy przestrzeń miasta przemysłowego w pierwszej fazie rozwoju – miasta rzemieślników tkackich. Podjęcie działań, zmierzających do utworzenia w 2003 roku Parku Kulturowego Miasto Tkaczy, w obrębie fragmentu pierwotnej Nowej Osady suknienniczej na terenie obejmującym zabytkową zabudowę i układ przestrzenny, ma na celu zachowanie dziedzictwa drewnianej zabudowy mieszkalnej i historii miasta, którego wyjątkowość polega przede wszystkim na zachowaniu pozostałości po pierwszym etapie rozwoju organizmu miejskiego, jakim było zaplanowane ogólnie tzw. „miasto fabryczne”, które w tym przypadku spójnie ukazuje jego pierwszy etap miasta nowoczesnego, budowanego po rewolucji przemysłowej – miasta rzemieślników.

PARK KULTUROWY MIASTO TKACZY
URZĄD MIASTA ZGIERZA

- Zgierz, ul. ks. Sz. Rembowskiego 1
- 503 007 582; 534 277 131
- miastotkaczy@umz.zgierz.pl
- Miasto Tkaczy Park Kulturowy
- www.miastotkaczy.pl

SPACER HISTORYCZNY NOWA OSADA W ZGIERZU

Nim wybierzesz się na spacer, przeczytaj jak rozwinęła się historia Zgierza w XIX wieku.

Zmiany społeczne, polityczne i gospodarcze oraz rozwój nauki przyczyniły się do tego, że w XIX wieku nowoczesność nadchodziła wielkimi krokami. Nasz kraj po Kongresie Wiedeńskim (1815 r.) stał się niewielkim, odcięty od morza i gór Królestwem Polskim, kontrolowanym przez Cesarstwo Rosyjskie. Okrojone tereny „Kongresówki” pozbawione zostały dostępu do miast, w których rozwijał się wiodący wtedy przemysł włókienniczy. Postanowiono wesprzeć rozwój gospodarczy kraju poprzez utworzenie w Królestwie Polskim osad tkackich przy istniejących już, niewielkich ośrodkach miejskich. Na ten cel wybrano: Zgierz, Łódź, Łęczycę, Skierniewice, Gostynin, Dąbie, Przedecz, Gąbin, Rawę i Brdów. Pomysłodawcą tego działania był Rajmund Rembieliński – prawdziwy wizjoner tamtych czasów. Dzięki temu już w latach 20. XIX wieku, w Zgierzu powstała Nowa Osada, która zapoczątkowała uregulowany prawnie proces osadnictwa rzemieślników (tak zwaną „Umową Zgierską” z dnia 30. marca 1821 roku) przybywających tu z krajów europejskich, by zbudować przemysł włókienniczy. Rozpoczęty wtedy proces zapoczątkował powstawanie ówczesnych miejskich stref ekonomicznych, jako że miasto osiągnęło ogromny sukces w produkcji sukna i rozwoju gospodarczym, przodując przed pozostałymi osadami. Odbiorcami sukna produkowanego w Zgierzu był przede wszystkim rynek rosyjski, chiński oraz polskie wojsko.

Dzisiaj historyczne granice Nowej Osady znajdują się w sercu miasta (Nowe Miasto), a znacząca część budynków wzniesionych w XIX w. na jej terenie, jest pod ochroną konserwatorską w ramach powstałego w 2003 roku Parku Kulturowego Miasto Tkaczy.

